

●
●
● **Leerstoflijnen
begrippenlijst en
taalverzorging
beschreven**

**Uitwerking van het referentiekader Nederlandse taal voor
het domein begrippenlijst en taalverzorging op de basisschool**

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

1.1 Leerstoflijnen begrippenlijst

Tabel 1.1 Leerstoflijnen begrippenlijst

Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8	Referentie- kader
LEESTEKENS				
	punt			1F
	komma			1F
	vraagteken			1F
	uitroepteken			1F
	aanhalingstekens			1F
	hoofdletter			1F
	kleine letter			
	letter			
	haakjes			
		leesteken		
		dubbele punt		1F
			trema	1S/2F
			accent	1S/2F
			puntkomma	1F
			apostrof	
			koppelteken	
			afbreekstreepje	
			spatie	
WOORDSOORTEN				
	zelfstandig naamwoord			1F
	werkwoord			1F
	lidwoord			
		voegwoord		
		voorzetsel		
		telwoord		
		bijvoeglijk naamwoord		1F
			bijvoeglijk naamwoord (stoffelijk, afgeleid van deelwoord)	1F
			voornaamwoord	
GRAMMATICALE KENNIS				
	zin			1F
		onderwerp		1F
		persoonsvorm		1F
		hoofdzin		1F
		bijzin		1F
		zinsdeel		1F
		vragende vorm		1S/2F
			lijdend voorwerp	1F
			(werkwoordelijk) gezegde	1F
			lijdende vorm	1S/2F
			bedrijvende vorm	1S/2F

[illegible]

Groep 1/2	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8	Referentie- kader
MORFOLOGIE				
<i>woord</i>	lettergreep			1F
	enkelvoud			1F
	meervoud			1F
	verkleinwoord			1F
		hele werkwoord/ infinitief		1F
		stam van het werkwoord*		1F
		woordvorm		1F
		woorddeel		1F
		saamenstelling		1F
		voorvoegsel		1F
		achtervoegsel		1F
		<i>woordsoort</i>		
		tegenwoordige tijd		1F
		verleden tijd		1F
		klankvast (zwak) werkwoord		1F
		klankveranderend (sterk) werkwoord		1F
		persoon (1e, 2e, 3e)		1F
			<i>trappen van vergelijking (stellende, vergrotende, overtreffende trap)</i>	
			voltooide tijd	1F
			onvoltooide tijd	1F
			voltooid deelwoord	1F
			bijvoeglijk gebruik van onvoltooid en voltooid deelwoord	1F
OPMAAK				
	regel			1F
	bladzijde			1F
	hoofdstuk			1F
	titel			1F
		lettertype		1F
		alinea		1F
		kopje		1F
		<i>opmaak</i>		
		<i>lay-out</i>		
		<i>cursief</i>		
		<i>vet gedrukt</i>		
KLANKEN				
	<i>klank (korte klank, lange klank, tweetekensklank, meertekensklank)</i>			
	<i>klankgroep</i>			
	<i>klinker</i>			
	<i>medeklinker</i>			
	uitspraak			1F
			articulatie	1F
			klemtoon	1F
			intonatie	1F
			spreekpauze	1F

* Soms gebruikt men in plaats van de term 'stam van het werkwoord' de term 'ik-vorm'. Zie ook paragraaf 2.3 over de keuze van termen.

1.2 Leerstoflijnen taalverzorging

Tabel 1.2 Leerstoflijnen taalverzorging

Groep 1/2*	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8	Referentiekader
1. ALFABETISCHE SPELLING - spelling op basis van een-op-een-relatie tussen klank en teken				
	woorden met mkm (kat, doos, boek)			1F
	woorden met mmk(m) (klok, trui)			1F
	woorden met (m)kmm (als, kaart)			1F
	woorden met mm kmm (plant, klomp)			1F
	woorden met -mmm (eerst, kunst)			1F
	woorden met mmm- (strik, spruit)			1F
	woorden met f-, v- (feest, vuur)			1F
	woorden met s-, z- (sok, zoen)			1F
	woorden met -ng (bang)			1F
	woorden met -eer, -oor, -eur (keer, spoor, deur)			1F
		woorden met f-, v-, ongeleed (tafel, oven)		1F
		woorden met s-, z-, ongeleed (fase, pauze)		1F
2. ORTHOGRAFISCHE SPELLING - spelling gebaseerd op afspraken over de schrijfwijze van (groepen) woorden				
	woorden met niet geschreven tussenklank (r + medeklinker: verf, l + medeklinker: melk)			1F
	woorden met sch(r)- (school, schrik)			1F
	woorden met -nk (bank)			1F
	woorden met -aai, -ooi, -oei (saai, mooi, boei)			1F
	woorden met -eeuw, -ieuw (leeuw, nieuw)			1F
	woorden met -ee (zee, twee)			1F
	woorden met -a, -o, -u (papa, foto, nu)			1F
	medeklinkerverdubbeling (bruggen, petten)			1F
	klinkerverenkeling (straten, bomen)			1F
		woorden met f/v-wisseling (braaf - brave)		1F
		woorden met s/z-wisseling (huis - huizen)		1F
		verkleinwoorden met ng/nk-wisseling (ketting - kettinkje)		1F
		woorden met uitgang -iaal, -ieel, -eal, -ueel (liniaal, officieel, ideaal, ritueel)		1F
		afbreekregels		1S/2F
		woorden met trema** (ruïne, skiën, poriën, knieën, zeeën)		3F
		woorden met koppelteken** (zonne-energie)		3F
3. LEXICAAL-MORFOLOGISCHE SPELLING - spelling op basis van de opbouw van het woord, los van de grammaticale context				
	woorden eindigend op -d (hond, paard) (verlengingsregel eenlettergrepige woorden)			1F
	woorden met uitgang -el, -er, -en, -te (sleutel, moeder, molen, breedte)			1F
	woorden met ge-, be-, ver-, te-, (genoeg, bezoek, verschil, terug)			1F
	woorden met ont- (ontdekken)			1F
	meervoudsvorming met -en of -s (boeken, sleutels)			1F
	samengestelde woorden (tuindeur, schatkist)			1F
	verkleinwoorden met uitgang -je, -tje (huisje, boekje, schaalpje)			1F
		verkleinwoorden met uitgang -je na -d en -t (vriendje, plantje), -pje, -etje (raampje, dingetje, karretje)		1F
		woorden met uitgang -em (stiekem)		1F
		woorden met -elen, -enen, -eren (wandelen, oefenen, kinderen)		1F
		woorden met uitgang -lijk (eerlijk)		1F
		woorden met uitgang -ig (veilig)		1F
		woorden met uitgang -teit (majesteit)		1F
		woorden met uitgang -heid (eenheid)		1F
		woorden beginnend met 's (s' ochtends)		1S/2F
		woorden eindigend op 's (komma's, lolly's)		1S/2
		vorming bijvoeglijk naamwoord (blauwe, grote)		1F
		woorden met uitgang -ing (buiging)		1F
		meervouds- -s na klinker (meisjes)		1S/2F

Groep 1/2*	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8	Referentiekader
			woorden eindigend op -b (web)	1F
			woorden met uitgang -isch(e) (historisch)	1F
			verkleinwoord na open lettergreep op -a, -e, -o, -u (laatje, autootje, parapluutje)	1S/2F
			meervoud heid-heden (eenheden)	1F
			meervoud op -a (musea)	1F
			meervoud op -i (critici)	1F
			woorden met assimilatieverschijnselen (afval, zakdoek)	1F
			bijvoeglijk gebruikt voltooid deelwoord (gebroken, verlichte)	1F
			stoffelijk bijvoeglijk naamwoord (ijzeren)	1S/2F
			tussenletter -n- in samengestelde woorden (zonnebloem, bessensap)	1S/2F
			tussenklank -s of -e(n)** (stadsdeel)	3F
			aaneenschrijven of los schrijven** (kleinkind/klein kind, tenslotte/ten slotte)	3F
4. MORFOLOGISCHE SPELLING OP GRAMMATICALE BASIS - spelling op basis van de opbouw van het woord binnen de grammaticale context				
		hele werkwoord/infinitief		1F
		stam van het werkwoord***		1F
		tijd van het werkwoord: tegenwoordige tijd, verleden tijd		1F
		regel voor overeenkomst in getal (onderwerp-persoonsvorm)		1F
		persoonsvorm: tegenwoordige tijd meervoud		1F
		persoonsvorm: tegenwoordige tijd enkelvoud		1S/2F
		persoonsvorm: tegenwoordige tijd met stam -d enkelvoud (word)		1S/2F
		persoonsvorm: verleden tijd (kookte, schreef)		1S/2F
		persoonsvorm: verleden tijd met stam op -d of -t (brandde(n), startte(n))		1S/2F
			persoonsvorm: tegenwoordige tijd 2e/3e persoon achter persoonsvorm** (word je, wordt je broer)	3F
			persoonsvorm met prefix homofon met voltooid deelwoord** (beoordeelt/beoordeeld)	3F
			voltooid deelwoord, excl. homofone gevallen (gekookt, gemeld, geworden)	1F
			voltooid deelwoord, homofone gevallen** (verhuist, verhuisd)	3F
			regel voor overeenkomst in getal (referent-verwijswoord)	1F
			regel voor overeenkomst in geslacht (referent-verwijswoord)	1F
			meervouds- -n bij zelfstandig gebruikte verwijzing (alle/allen)	1S/2F

Groep 1/2*	Groep 3/4	Groep 5/6	Groep 7/8	Referentie- kader
5. LOGOGRAFISCHE SPELLING - spelling gebaseerd op vaststaande combinaties, zonder regelvorming				
	woorden met -ch(t) (pech, bocht)			1F
	woorden met (-)ei(-) of (-)ij(-) (trein, lijst)			1F
	woorden met -au-, -auw (saus, blauw)			1F
	woorden met -ou-, -ouw (stout, vrouw)			1F
		woorden waarin /zj/ geschreven als g (horloge, gelei)		1F
		woorden waarin /ie/ geschreven als i (liter, olifant, januari)		1F
		woorden waarin /s/ geschreven als -c- (narcis, precies)		1F
		woorden waarin /k/ geschreven als -c- (contact)		1F
		woorden met -tie (politie)		1F
			woorden waarin /t/ geschreven als th (thee)	1F
			woorden waarin /sj/ geschreven als -ch- (chocola, douche)	1F
			woorden waarin /ks/ geschreven als -x- (taxi)	1F
			woorden waarin /oe/ geschreven als -ou- (route)	1F
			woorden met (-)y(-) (yoghurt, pony)	1F
			Franse leenwoorden (trottoir, cadeau, militair)	1F
			Engelse leenwoorden (cake, manager, laptop)	1F
			afkortingen van woorden (tv, cd, bv.)	1F
INTERPUNCTIE EN HET GEBRUIK VAN HOOFDLETTERS				
	hoofdletter aan begin zin			1F
	punt			1F
	vraagteken			1F
	uitroepeteken			1F
		hoofdletter bij eigennaam		1S/2F
		komma**		3F
		dubbele punt**		3F
		aanhalingstekens		1F
		haakjes		
			hoofdletter bij directe rede	1S/2F
			puntkomma	
			afbreekstreepje	
			spatie	

* De kolom voor groep 1/2 in deze tabel is leeg. Dat wil niet zeggen dat er in deze groepen geen aandacht is voor taalverzorging. Het ontwikkelen van taalbewustzijn en het ontdekken van het alfabetisch principe komt bijvoorbeeld aan bod in deze groepen.

** In het referentiekader staat een aantal onderdelen van spelling en interpunctie bij niveau 3F. Dat betekent dat de regels zijn verworven tot een vrijwel automatische beheersing. In deze tabel gaat het om het eerste aanbod van het betreffende onderdeel; zie ook paragraaf 2.3.

*** Soms gebruikt men in plaats van de term 'stam van het werkwoord' de term 'ik-vorm'. Zie ook paragraaf 2.3 over de keuze van termen.